

İlahiyat Fakültelerinin Kuruluşundan Bugüne Din Eğitimi Bilimi Alanında Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme

Yıldız KIZILABDULLAH

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

e-posta: ykizilabdullah@gmail.com

Özet

Bu makalede ilahiyat fakültelerinin kuruluşundan bugüne uzanan süreç içerisinde din eğitimi alanında yapılan çalışmaların genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmada önce özetle İlahiyat fakültelerinin ve Din Eğitimi Anabilim Dalı'nın kuruluşunun tarihçesine yer verilmiş, daha sonra yapılan bilimsel çalışmalar; mahiyeti, yöntemi, araştırma alanları, dili vb. açılarından değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İlahiyat Fakültesi, Bilimsel Çalışma, Din Eğitimi Anabilim Dalı

Abstract

In this article, scientific researches that have been worked in the field of religious education will assess throughout historical process. Firstly, we will express history of divinity fakulty and establishment of dicipline of religious education. Than, we will evaluate scientific research of the field of religious education in terms of methots, work fields, language and quality etc.

Key Words: Divinity Faculty, Scientific Research, Dicipline of Religious Education

Giriş

Herhangi bir inceleme alanının bilim olarak kabul edilebilmesi için bazı özelliklere sahip olması gerekir. Bu özelliklerin başında, kendine özgü bir inceleme alanının olması, bilimsel yöntemlerle bilgi üretmesi ve belli yöntem ve tekniklerle bilgi toplaması gelir. Din Eğitimi de bu özellikleri taşıyan bilimsel bir disiplindir. Bir bilim olarak Din Eğitimi, çok eskilere uzanmaktadır. Eğitim Bilimi genç bir disiplin olarak tartışmasız biçimde bugün kendi alanına yerleştiği halde, din eğitiminin Türkiye'de henüz kendi alanına yeterince yerleştiğini söylemek zordur. Hatta Türkiye'de bugün Din Eğitimi Biliminin neliği problemi dahi tartışılmaya devam edilmektedir. Din Eğitimi Bilimi denilince, bundan geleneksel din eğitimi anlaşılabilen, hatta bu bilim, geçmişin geleneksel eğitimine adapte edilmeye çalışılmakta ve dünden

bugüne kadar din eğitim ve öğretimi alanında yer alan kuruluşların daha çok siyasi karar ve uygulamalarının din eğitimi olarak algılanması gerektiği düşünülmektedir.¹ Bu durum, bilimsel bir din eğitimi gerçeğine iyice nüfuz edilmediğinin ve onun yeterince anlaşılmadığının bir göstergesidir. Başka bir ifadeyle, din eğitiminin öğrenme ve öğretme faaliyetlerinden ibaret olduğu düşünülerek, bu alanda yazılanlardan derlemeler yapılmakta, ya da bu alanda, sadece tarihte yaşamış bazı kişilerin görüşlerinden bir din eğitimi felsefesi ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Din eğitimi belki bunların tamamıdır. İlahiyat Fakültelerinin kuruluşu ve özellikle de din eğitiminin bağımsız bir disiplin olma yoluna girmesine yol açan kürsü haline gelişinden itibaren, yapılan çalışmaların bütünlük ve felse-

¹ Bkz. Kerim Yavuz, *Günümüzde Din Eğitimi*, Adana 1998, s.48.

fesinin oluşturulamamasında, bu bilim dalının neliğine yönelik araştırmaların yeterince yapılmaması, bunun yerine yapılan çalışmaları daha çok pratik ihtiyaçların belirlemesinin önemli bir rolü olmuştur.²

Bu çalışma, özellikle 1980'den sonra din eğitimi alanında İlahiyat Fakültelerinde yapılan yüksek lisans ve doktora çalışmaları çerçevesinde bu disiplinin ulaştığı noktayı belirlemeyi ve din eğitimi alanında yapılacak çalışmaların yol ve yönteminin belirlenmesinde bir vizyon oluşturulmasına ve alanda yapılan çalışmaların gelişigüzelikten kurtarılıp bilimsel bir zemine dayandırılması için bir bakış açısı oluşturmaya katkı sağlamayı hedeflemektedir. Çünkü kendi çalışma alanlarını, yöntemini, veri toplama araçlarını, alt disiplinlerinin ne olduğunu bütünüyle belirlememiş bir disiplin, kısır bir döngü içerisinde çalışmak zorunda kalabilir. Bu çerçevede, bu makalede yapılan çalışmaların tenkidi değil, genel bir değerlendirilmesi yapılarak, kuruluşundan günümüze bunların nasıl bir seyir izlediği ortaya konmaya çalışılacaktır. Böylece yapılanların neler olduğundan hareketle yapılması gerekenler hakkında bir öngörü verilmiş ve genel bir değerlendirme yapılmış olacaktır.

A. İlahiyat Fakültesi ve Din Eğitimi Anabilim Dalının Tarihçesine Kısa Bir Bakış

Cumhuriyet döneminde, yüksek din eğitim-öğretimi alanında yaşanan en önemli gelişmelerden biri, İlahiyat Fakültesinin kurulmasıdır. İlahiyat Fakültesi'nin kurulması fikri modern Türk Üniversitesi içinde İslâmî ilimlerin modern ilim zihniyeti ile okutulması ihtiyacından doğmuştur. Cumhuriyet'in ilanından sonra³ TBMM meseleyi yeniden ele almış ve

Darulfünun İlahiyat Fakültesi, 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 4. maddesinin amir hükmüne dayanılarak Medrese-i Süleymaniye'nin yerine, yüksek din mütehas-sısı yetiştirmek üzere 21 Nisan 1340 (1924) tarihli "İstanbul Darulfünunu Talimatnamesi"nin birinci maddesine göre; Tıp, Hukuk, Edebiyat, Fen Fakülteleriyle beraber İstanbul Darulfünunu içinde yer almıştır.⁴ Kanunun 4. Maddesi ilahiyat fakültelerinin kurulacağını ifade etmiş ve ilahiyat ismi ilk defa orada kullanılmıştır. Madde şöyledir: "Maarif Vekâleti yüksek diniyat mütehas-sıları yetiştirmek üzere Darulfünun'da bir İlahiyat Fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hidemât-ı diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler küşad edecektir."⁵ Bu madde ile ilk defa ilahiyat ismi ile üç yıllık bir fakülte yüksek öğretim alanına katılmıştır. Ancak açılan ilahiyat fakültesi, çok geçmeden 1933 üniversite reformunda öğrenci sayısındaki azalma

---

tesisine çalışıldığını bildirmiştir. Bu kurulda batı felsefesiyle ilişkileri açısından İslâm Felsefesi incelenecek, Müslüman ulusların din, ibadet gelenekleri; toplumsal, ekonomik demografik koşulları üzerine araştırmalar yapılacaktır. Modern müctehid ve tefsir bilginleri yetiştirilerek İslâmlığın öğretilerinin modern bilimlere göre aydınlanması sağlanacaktır. Ancak bu girişim tasarı halinde kalmıştır." Bkz. Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996, s. 533.

4 Maarif Düsturu, *C I., Mali Matbaa*, İstanbul 1927, s. 188.

5 Tevhid-i Tedrisat Kanunu, *Düstur*, Tertip 3, C.V, s. 322. bu konuda Hakimiyet-i Milliye Gazetesi şunları yazmıştır: "Darulfünun İlahiyat Fakültesi'nin süratle küşadı için İstanbul Darulfünunun'da faaliyet başlamıştır. Darulfünun Eminî İsmail Hakkı Bey'in riyasetinde Edebiyat ve Hukuk medreselerinden ikişer mürahhasın iştirakiyle içtimalar akdedilerek müzekerat cereyan etmiş ve bazı esaslar tespit edilmiştir. Bugün Ayrıca Darulfünun-i Divani de içtima ederek fakülte meclislerince serdedilen mütalaat tetkik edilecek ve İlahiyat Fakültesi hakkında nihai karar itihaz edilerek vekaletle bildirilecektir. Yeni fakülte, Darulfünun'un Tıp, Fen, Edebiyat, Hukuk medreselerinden sonra beşinci medreseyi teşkil edecektir." Bkz. Zeki Salih Zengin, *Medreseden Darulfünun'a Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi*, Karahan Kitabevi, Adana 2009, s.95.

2 Din Eğitimi Biliminin Doğuşunu geciktiren nedenler için Bkz. Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Gün yayıncılık, Ankara 1998, s. 2; Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, Pegem A Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2005, s. 37-43.

3 "İslam dininin bilimsel araştırma konusu olarak alınması fikri ile ilgili bir çalışmanın 1923'te başladığını görürüz. Bu tarihte Atatürk, Meclis'te Hükümetçe bir İslâm Araştırmaları Kurulu'nun

ve fakülteye rağbetin düşmesi gibi nedenlerle kapatılarak Edebiyat Fakültesi içerisinde İslam Tetkikleri Enstitüsüne çevrilmiştir.⁶ Bu enstitü de 6 Kasım 1936'da öğretim kadrosunun dağılması üzerine ortadan kalkmıştır. Bütün bu olumsuz gelişmelere rağmen, İlahiyat Fakültesi 25 sayıdan oluşan ve çok değerli yazılar içeren "İlahiyat Fakültesi Mecmuası"nı çıkarmıştır. Böylece 1933'de kapatılan İlahiyat Fakültesi ile 1949 yılına kadar sürecek olan bir dönem başlamış ve bu dönem zarfında yüksek öğretim alanında din eğitimi imkânı kalmamıştır.⁷

9 yıl boyunca İslam kültürüne katkıda bulunmaya çalışan İlahiyat Fakültesi dergisinde yayınlanan makaleler incelendiğinde⁸ yazıların Kelam, Mezhepler Tarihi, Dinler Tarihi, Türk-İslam Sanatları, Biyografiler ve Kitabiyat gibi çeşitli konulardan oluştuğu görülmektedir. Dergide eğitimle ilgili tek yazının Necmeddin Sadak'ın Durkheim'dan tercüme ettiği "Laik Ahlak, Laik Terbiye"⁹ adlı çevirisi olduğu görülmüştür.

Darülfünun'un ilk rektörü aynı zamanda eğitim alanında da önemli eserler kaleme almış olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu'dur. Ancak İlahiyat Fakültesini oluşturan öğretim kadrosunun içinde bir eğitimci de bulunmamaktadır. Diğer taraftan Fakültenin kuruluş amacı sadece "yüksek diniyat mütehasısları yetiştirmek" olarak sınırlandırılmıştır. İlahiyat Fakültesi'nin öğretim programında Tefsir ve Tefsir Tarihi,

Hadis ve Hadis Tarihi, Fıkıh Tarihi, İctimaiyat, Ahlak, Dini İslam Tarihi, Arap Edebiyatı, Felsefe-i Din, Kelam Tarihi, İslam Filozofları, Tasavvuf Tarihi, Felsefe Tarihi, İslam Bediiyatı, Hali hazırda İslam Mezhepleri, Akvam-ı İslamiye Etnografyası, Türk Tarih-i Diniyesi, Tarih-i Edyan dersleri konulmuş, ancak eğitim ve din eğitime ilişkin herhangi bir ders yer almamıştır. Görüldüğü gibi sadece "Ahlak" dersi yer almıştır.¹⁰ Halbuki aynı tarihlerde ilk ve orta öğretimde din bilgisi dersleri vardır. Yine İmam-Hatip Okulları açıktır. Bu durum, o tarihlerde meselenin eğitim ve din eğitimi bilimi açısından yeterince değerlendirilmediğini göstermekte dolayısıyla Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülkede yapılan din eğitim-öğretiminin bilimsel olarak ele alınmasından çok, İslami disiplinlerin tarihi açısından ele alındığına işaret etmektedir. Konunun dönemin siyasi ve kültürel özellikleri ile yakından ilişkisi vardır. Ancak sorunun eğitim tarafının yeterince değerlendirilmediği de açıktır. Halbuki Avrupa ülkelerinde din eğitim-öğretiminin bilimsel esaslara göre düzenlenmesi işinin bizden çok önceleri başladığı görülür.¹¹ Bizde ise batılılaşma sürecinde eğitim-din ve din eğitimi ilişkisi konusu Tanzimat'tan itibaren başlayarak özellikle İkinci Meşrutiyet döneminde yoğun bir şekilde ele alındığı görülür. II. Meşrutiyet'te genel eğitim içerisinde din eğitiminin yeri, din dersi öğretmeni yetiştirilmesi, İslam terbiyesinin mahiyeti gibi konuların çeşitli yazılarda ve tartışmalarda ele alındığı sıkça görülür.¹²

1949 yılına gelindiğinde İlahiyat Fakültesinin yeniden açılması gündeme gelir ve Fakülte şu gerekçe ile aynı tarihte açılır: "Din meselele-

6 Dönemin Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu İlahiyat fakültesindeki öğrenci sayısı ile ilgili olarak şunları söylemiştir: 1924-25 yılında açılan İlahiyat Fakültesinin talebesi 284 iken, bu sayı 1926-27 yılında 167'ye, 1927-28 yılında 53'e, 1929-30 yıllarında 35 ve 1932-33 yılında ise 20'ye düşmüştür. İlahiyat fakültesinin kapatılmasına neden olarak gösterilen bu gerekçe konuyla ilgilenenleri pek tatmin etmemiştir. Ayrıntılar için Bkz. Halis Ayhan, *Türkiye'de Din Eğitimi*, s. 50.

7 Ayhan, *Türkiye'de Din Eğitimi*, s. 38-46 ve 209.

8 Bu konuda geniş bilgi için bkz. Ayhan, *Türkiye'de Din Eğitimi*, s.44.

9 *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sene 1, Sayı: 4, İstanbul 1926, s.247-272.

10 *Maarif Düsturu, C I.,* , s. 190.

11 Bkz. Kemal Aytaç, *Avrupa Eğitim Tarihi*, İFAV, İstanbul 1992.

12 Devrin ünlü düşünürlerinden Ziya Gökalp bu bağlamda zikredilebilir. Gökalp Çeşitli makale ve kitaplarında bu konulara değinmiştir. Geniş bilgi için Bkz. M. Hakkı Aksu, *Ziya Gökalp'in Eğitim ve Din Eğitimi ile İlgili Görüşleri*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 1989. Ayrıca Bkz. Osman Kafadar, *Türk Eğitim Düşüncesinde Batılılaşma*, Vadi Yayınları, Ankara 1997.

rinin sağlam ve ilmi esaslara göre incelenmesini mümkün kılmak, mesleki bilgisi kuvvetli ve düşüncesinde ihatalı din adamlarının yetiştirilmesi için lüzumlu şartları sağlamak maksadıyla memleketimizde de garptaki örneklerine benzer bir ilahiyat fakültesinin kurulması..."¹³ Dikkat edilirse, 1933'den 1949'a kadar geçen sürede yüksek öğretimde din hiçbir şekilde yer almamış olmasına rağmen kısa bir süre sonra bunun bir ihtiyaç olduğu yeniden hem siyasi hem de ilmi çevrelerce anlaşılmıştır. Çözüm olarak da dini konuların ilmi esaslara göre yapılabilmesi için bu tür kurumlara ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. Ancak 1949'da yeniden açılan İlahiyat Fakültesi'nin amaçlarının içerisinde bir eğitim kurumu olmasına rağmen, eğitim ve din eğitimi- ne yönelik özel bir ifade yoktur.

Fakültenin açılışını müteakip 1949 yılında program dışı, isteğe bağlı ve öğrenci başarısına etki etmeyen din dersleri ilköğretim 4. ve 5. sınıflara 1956'da orta öğretime konmuştur. 1951'de de İmam-Hatipler açılmıştır. Ancak ne yüksek öğretimdeki İlahiyat Fakültesi'nin hangi eğitim esaslarına göre öğrenme-öğretme sürecinin planlanıp yürütüleceğine, ne de ilk ve orta öğretim ile yaygın din eğitiminin esaslarının neler olması gerektiğine ilişkin ciddi araştırmaların olduğu görülür. Din eğitimi alanında yazılan ilk eserler, Turhan Yörükhan tarafından 1954 yılında hazırlanan "*Şahsiyet Tecrübesinde Kültürün Rolü*" adlı doktora tezidir. İkincisi ise Prof. Dr. Bedii Ziya Egemen tarafından yazılmış olan "*Terbiye İlminin Ana Meseleleri*" ve "*Terbiye Felsefesi*" adlı eserleridir. Daha sonra bu iki eser bir araya getirilerek "*Terbiye İlminin Problemleri ve Terbiye Felsefesi*" adıyla yeniden yayınlanmıştır.¹⁴ Din eğitim-öğretimine

ilişkin çalışmaların 1958 yılından itibaren komisyon raporları şeklinde devam ettiği görülür. Bu tür komisyonların çalışmaları ise öncelikli olarak örgün eğitimde isteğe bağlı olarak yer alan din dersleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Örneğin Türk eğitiminin o zamanki mevcut durumunu ele almak amacıyla kurulan "Milli Eğitim Komisyonu" din ile ilgili görüşlerini "Dinle İlgili Eğitim-Öğretim" başlığı altında bir raporla belirtmiştir. Yine 1969 yılında, o zamanki adı ile Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı, *Din Eğitim ve Öğretiminde Metodik Bilgiler* adıyla din öğretimi ile ilgili ilk kitabını yayınlamıştır.¹⁵ Özellikle okullardaki din derslerine ilişkin bu türden komisyon çalışmaları Türkiye'deki din eğitim-öğretimi ile ilgili yapılacakların henüz alanın bağımsız bir disiplin haline gelmemesinden ve genel eğitim içerisinde din eğitiminin yerinin devlet eliyle belirlenmesi fikrinin ağırlıklı olarak devam ediyor olmasındandır. Ancak bu tür raporlar dinin bir eğitim meselesi olarak ele alınması ve bunun sonucu olarak da din eğitiminin bilimselleşmesine yönelik atılmış önemli adımlardır.

Buraya kadar anlatılanlar genel olarak yüksek din öğretimi çerçevesinde ilahiyat fakültelerinin açılması süreci ve bu alandaki ilk hareketlerdir. Meseleye Din Eğitimi Bilimi alanından bakacak olursak, Din Eğitimi Biliminin bir bilim dalı olma sürecini de değerlendirmek gerekmektedir.

1949'da belirtilen gerekçelerle yeniden açılan ilahiyat fakültesi, ilk açıldığı dönemde kadro sıkıntısı çekmiş ve öğretim üyesi yetiştirmek üzere çalışmalar yapmıştır. Kısa sürede fakültenin anabilim dalları içinde değerli akademisyenler yetişmeye başlamıştır. Ancak yine de bu süreç çok çabuk olmamıştır.

Din Eğitimi Anabilim dalının kuruluş sürecini incelediğimizde karşımıza çok farklı bir tablo çıkmayacaktır. İlahiyat fakültesinin kurulduğu ilk yıllarda her alanda bir kürsü ku-

13 Ayhan, *Türkiye'de Din Öğretimi*, s. 213.

14 Bedi Ziya Egemen, *Terbiye ilminin Problemleri ve Terbiye Felsefesi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1965. Bu kitap I. ve II. Kitap olarak bir araya getirilmiştir. I. kitapta Başlıca sistem, nazariye ve cereyanlar, Esas ilimler meselesi ve felsefi pedagoji, Psikolojik pedagoji, Biyolojik Pedagoji, Sosyolojik Pedagoji, Pedagojiyi ilimleştirmeye çalışan başlıca sistemlerin tenkidi ve fenomenoloji gibi konulara ayrılmıştır. II. Kitapta, Terbiyenin mahiyeti, terbiye ilminin sistematigi, terbiye bakımından millet problemi,

gelişme, çevre nazariyesi, hayal ve gelişme, gelişmenin safhaları, biyolojik gelişme ve ruhi gelişme konularına ayrılmıştır.

15 Neda Armaner-Zeki Ökmen, *Din Eğitim ve Öğretiminde Metodik Bilgiler*, İstanbul, 1960.

rulamaması ve öğretim üyesi yetiştirilememesi gibi problemlerle karşılaşmıştır. Din Eğitimi Anabilim Dalı da bu sıkıntıyı yaşayan anabilim dallarından biridir. İlahiyat Fakültesi'nin programına Pedagoji dersinin girmesi dahi açılışından on yıl sonradır. Pedagoji dersi başlangıçta, Bu alanda yetişmiş öğretim elemanı olmadığı gerekçesiyle Din Psikolojisi Kürsüsü bünyesine alınmış ve kürsünün adı "Din Psikolojisi ve Pedagoji Kürsüsü" şeklinde belirlenmiştir. 60'lı yıllara gelindiğinde, 20.11.1962 tarihinde yapılan bir değişiklikle Pedagoji dersi bu kez Sistemik Felsefe Kürsüsüne bağlanmıştır. Daha sonraları ise, 30.4.1974 tarihinde Sistemik Felsefe Kürsüsü'nden alınarak yeniden Din Psikolojisi Kürsüsüne bağlanmıştır.¹⁶ Kaldı ki bu dersin muhtevasını, dinin eğitim bakışıyla incelenmesinden çok, Avrupa'daki gelişmeleri merkeze alan genel bir eğitim oluşturmuştur. 1973 yılında, Cumhuriyet'in 50. yıl dönümü münasebetiyle İlahiyat Fakültesi'nce yayımlanan "50. Yıl" kitabında, liselerde okutulmakta olan isteğe bağlı din dersleriyle ilgili bir alan araştırması yapılmıştır. Bu araştırmada Türkiye'de din eğitim-öğretiminin nasıl problem durumuna geldiği belirtildikten sonra, Ankara'nın değişik semtlerinden seçilen 19 lisenin öğretmen, öğrenci ve yöneticilerinden, derinliğine mülakat yoluyla toplanan bilgiler, kişinin yetişmesi ile millî birlik ve bütünlük açısından değerlendirilmiştir. Liselerdeki din dersleri ile ilgili alan araştırması, 1976 yılında daha geniş çapta yapılmış, bu kez bulgular, Türkiye'deki liselerin bütününe yayılan geniş bir anketin verilerine dayandırılmıştır.¹⁷ Araştırmada ulaşılan sonuçlar, Türkiye'de örgün ve yaygın din eğitiminin bütün süreçlerinin bilimsel araştırmalara dayalı olarak yürütülmesi yönünde bir anlayışın gelişmesine katkıda bulunduğu gibi, İlahiyat Fakültesi içinde Din Eğitimi Anabilim Dalı'nın kurulmasının da yolunu açmıştır. 12 Eylül 1980 ihtilalinden sonra

din eğitimi konusu ilk ve ortaöğretimde okutulan din dersleri çerçevesinde yeniden gündeme gelmiştir. Bilindiği üzere 1982 Anayasası'nın 24. maddesinin amir hükmü gereğince din dersleri ilk ve orta öğretimde okutulan zorunlu dersler arasına girmiştir. Aynı tarihte 19 Kasım 1959'da açılmaya başlanan Yüksek İslam Enstitüleri de buldukları yerdeki üniversitelerle bağlanarak İlahiyat Fakültesine dönüştürülmüştür. Fakültenin öğretim programları ve akademik yapılanması da yeniden düzenlenmiştir. Bu çerçevede Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü altında bir kürsü kurulması gündeme gelmiş ve 13.05.1980 tarihinde Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi bünyesinde "Din Eğitimi Anabilim Dalı" kurulmuştur.¹⁸ Bu Anabilim Dalı ise Din Eğitimi Tarihi ve Din Eğitimi Bilimi olmak üzere iki bilim dalından oluşmuştur. Kuruluşunu müteakip yüksek lisans ve doktora programları açılmıştır. Böylece Türkiye'de İlahiyat Fakültelerinin kuruluşundan itibaren ilk defa din eğitim-öğretimi bilimsel çalışmalarla sistemli bir şekilde araştırılmaya başlanmıştır.

Din Eğitimi Anabilim Dalı'nın kurulmuş olması önemli bir gelişme olmasına rağmen, bağımsız bir disiplin haline gelmesi kolay olmamıştır. Din Eğitiminin hayatın gerçekliğinden doğan bir ihtiyaç olduğu ve bu ihtiyacın bilimsel bilgiyle giderilmesi gerektiği geç fark edilmiş ve bu durum gelişmesinin önünde büyük bir engel olmuştur. Bunun farklı nedenleri vardır. Din eğitimi biliminin uzun yıllar gelişme göstermemesinin nedenleri arasında *egitim bilimleri ile din eğitimi arasındaki ilişkinin kolay kurulamaması, din öğretiminin genel mesleki ve yüksek öğretimden uzunca bir süre uzak kalması ve rejim adına din eğitiminin bir tehlike olarak algılanması* gibi hususlar gösterilebilir.¹⁹ An-

16 Nevzat Y. Aşıkoğlu, "Din Eğitimi Biliminin Türkiye'de Bağımsız Bir Bilimsel Disiplin Olarak Doğusu ve Gelişimi", *Diyanet İlmî Dergi*, Eylül 1994, Cilt. 30, S. 3, s. 2.

17 Beyza Bilgin, *Türkiye'de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri*, 1980.

18 Geniş bilgi için Bkz. Arıcı, "Cumhuriyettten Sonra Türkiye'de Din Eğitimi Bilimselleştirme Faaliyetleri", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1999, s. 85.

19 Din eğitiminin, uzun süre sadece pratik yönüyle görülmüş olması ve bilimsel-teorik yönün göz ardı edilmesi; okullardaki din eğitiminin meşruiyetini tartışmaktan, onu bilimsel niteliklere ulaştıracak tartışmalara zemin bulunamaması; program geliştirme ve öğretmen yetiştirme çabalarına

cak bugün fiilen eğitim-öğretim yapmakta olan 25 İlahiyat Fakültesi'nde yer alan Din Eğitimi Anabilim Dalı öğretim elemanları açısından oldukça güçlüdür. Toplam olarak 50 yi aşkın profesör, doçent, öğretim görevlisi ve araştırma görevlileriyle din eğitiminin problemlerine yönelik yüksek lisans ve doktora seviyesinde önemli bilimsel çalışmalar yapılmış ve birçoğu da yayımlanmıştır.

B. Din Eğitimi Anabilim Dalında Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi

Yapılan bilimsel çalışmaları, yaşanan toplumsal gerçekliklerden ayrı tutmak konunun tüm boyutlarını yansıtmada birtakım problemlere neden olabilecektir. Bu bağlamda Din Eğitimi Anabilim Dalının kuruluş aşaması ile okullarda din öğretiminin zorunluluğu tartışmaları aynı tarihlere rastlamaktadır.²⁰ Bu dönem siyasi olarak da çalkantılı bir dönemdir. Dolayısıyla ilk yapılan çalışmaların bu çerçevede yoğunlaşması da gayet tabiidir.

1953 ve 1954 yıllarında Yusuf Yörükhan ve Bedii Ziya Egemen tarafından yapılan çalışmalardan sonra doğrudan din eğitimi ile ilgili ilk çalışmaları yapan yukarıda da belirtildiği üzere Beyza Bilgin'dir. Bilgin, doktora çalışması olarak "İslam'da Eğitimin Temeli Olarak Sevgi", doçentlik çalışması olarak "Türkiye'de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri" adlı çalışmayı ve profesörlük çalışması olarak da "Eğitim Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi" adlı çalışmayı yapmıştır. Daha sonra yapılan birçok araştırma temel problemini adı geçen araştır-

macının eserlerinde ifade ettiği problemlerden yola çıkarak oluşturmuştur.

Din Eğitimi Anabilim Dalının bağımsız bir bilim dalı olması sürecinde ele alınması gereken bilimsel faaliyetlerden biri de o dönemde yapılan seminerlerdir. Bunlardan ilki, "I. Din Eğitimi Semineri"dir. 1980 yılında yapılan bu seminer, muhteva açısından o dönemde tartışılan konulara yer vermiş ve din eğitiminin gerekliliğini ve önemini ortaya koymaya çalışmıştır. Din dersinin zorunluluğu ve laik bir ülkede din öğretiminin mümkün olup olamayacağı, din eğitiminin sorunları, yaygın din eğitimi gibi konular seminerde ele alınan konular arasındadır. Henüz zorunlu hale getirilmiş bir din dersi için tartışmalar hala sürerken böyle bir çalışmanın yapılmış olması ve konunun bilimsel zeminlerde tartışmaya açılması oldukça önemli ve takdir edilecek bir husustur. Laiklik ile zorunlu din eğitiminin bir arada olamayacağı gerekçesiyle okullarda din eğitiminin zorunluluğuna karşı çıktığı bir dönemde bu konuları ele alarak değerlendirmenin Din Eğitimi Bilimi adına Türk eğitim sisteminin planlaması sürecine çok ciddi bir katkı sağladığı söylenebilir. Adı geçen çalışmalar Türkiye'de din eğitimi bilimi alanında çalışan akademisyenlerin bilimsel araştırmalarında temel kaynak rolü görmüştür denilebilir.²¹

Bir diğer önemli bilimsel etkinlik ise 1987 Yılında yapılan, "Yüksek Öğretimde Din Bi-

din eğitiminin uzunca bir süre dahil edilmemesi diğer sebepler olarak zikredilebilir. Din eğitimi biliminin bilimleşme sürecinin gecikme nedenleri hakkında Bkz. Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Gün yayıncılık, Ankara 1998, s. 2, Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, Pegem A yayıncılık, (3. baskı) Ankara 2005, s. 42-43.

20 Din Derslerinin okullarda mecburi hale getirilmesi hakkında geniş bilgi için Bkz. Beyza Bilgin, "1980 Sonrası Türkiye'de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinin Zorunlu Oluşu ve Program Anlayışları", *Din Öğretiminde Yeni Yöntem Araştırmaları Uluslar Arası Sempozyum*, MEB, Ankara 2003, s. 671-693.

21 Beyza Bilgin, "Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri", *AÜİFD* (24), Akara 1981, s. 258-263.; Beyza Bilgin, "İlkokullarda Din Bilgisi Dersleri", *İslami ilimler Enstitüsü Dergisi* (5), Ankara 1982, s. 157-166.; Mustafa Öcal, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi hakkında Bazı Tespitler ve Teklifler", *Din Öğretim Dergisi* (6), Ankara 1986, s. 96-107.; Abdullah Özbek, *Eğitimsel Değer Açısından Ahlak Eğitimi*, Selçuk üniversitesi Konya 1982. ; Abdullah Özbek, *Ahlak Öğretimi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1985.; Selahattin Parlador, *İslam'da Örgün Din Eğitimi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 1984.; Mualla Selçuk, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*, TDV yayınları, Ankara 1991.

limleri Öğretimi Sempozyumu"dur.²² Bu sempozyumda, Yüksek Din Öğretimi Bağlamında İlahiyat Fakültelerinin rolü, amaç ve muhteva bakımından yüksek din öğretimi, İlahiyat Fakültelerinde ilmi araştırma zihniyetinin geliştirilmesi, yüksek öğretimde din ilimlerinin yeri ve programlarının hazırlanması, İlahiyat fakültelerinde öğretim metodu, mesleki problemler, ilahiyatçılara düşen görevler, İlahiyat fakültelerinde kelam, İslam Eğitim Tarihi, Türk dili, din sosyolojisi, hadis ve felsefe derslerinin öğretimi ile ilgili konular ele alınmış ve tebliğler sunulmuştur. Bu sempozyum, yüksek öğretimde din bilimleri öğretimi alanında yapılmış olmasına ve İslam Eğitim Tarihi ile ilgili bir bildiri de içermesine rağmen, sempozyumda din eğitimi, ayrı bir din bilimi olarak ele alınmamıştır.

1988 yılında yapılan bir diğer seminer ise "*Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri*"dir.²³ Bu seminer, "Niçin Din Öğretimi?" bildirisiyle başlamış, Almanya'daki çocukların din eğitimi, Arapça, dinler tarihi, fıkıh, hadis, siyer, dini musiki, tefsir, kuran, hitabet ve mesleki uygulama, Din kültürü ve Ahlak öğretimi, dinler arası öğretim ile ilgili ayrı ayrı bildiriler sunulmuştur. Burada her alan gibi din kültürü ve ahlak öğretimi de ayrı olarak ele alınmıştır. Bunun haricinde, Diyanet İşleri Başkanlığının fonksiyonu, hedefleri, yayınları ve din hizmetleri ile ilgili bildireler de verilmiştir.

Bu seminerlerin yanı sıra, yapılan bilimsel çalışmalar değerlendirilecek olursa karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır: Din Eğitimi Anabilim Dalı'nın kuruluşundan itibaren yapılan çalışmaların Türkiye'deki toplumsal değişimlere ve ihtiyaçlara, eğitim paradigmalarındaki

gelişim ve değişimlere paralel olarak geniş bir yelpazede çeşitlendiği görülür. 80'li yılların başından 90'lı yılların ortalarına kadar yapılan çalışmalara bakılacak olursa; 80'li yıllarda muhteva açısından genellikle, din derslerinin tarihi, müfredatı, amaç ve metotlarını ele alan çalışmaların yapıldığı görülecektir. Çünkü o yıllar, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin zorunluluk tartışmalarının yoğun olduğu ve dersin zorunlu hale getirildiği yıllardır. Ancak 90'lı yıllarda daha çok önceki dönemlerde yaşamış ve eğitim açısından önemli görülen, eğitime katkı sağlamış belirli şahsiyetlerin din ve din eğitimi anlayışları, Kur'an-ı Kerim'deki bazı sure, ayet ve Kur'an kıssalarının, bazı hadislerin eğitim açısından analizlerine yönelik çalışmalar daha yoğunluk kazanmıştır.²⁴

Yine 90'lı yıllar ve 2000'li yılların başları, Eğitimin çağdaşlaşması bakımından önemli gelişmelerin yaşandığı ve eğitime katkı sağlayan belli dönemlerin de analiz çalışmalarının ağırlık kazandığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁵ Aynı zamanda bu yıllar, farklı yöntem,

24 Mehmet Akif Kılavuz, *Muallim Cevdet'in Din Eğitimi ve Kurumları İle İlgili Görüşleri*, UÜSBE,1987;Şükrü Keyifli, İsmail Hakki Baltacıoğlu'nun Din Eğitimiyle İlgili Görüşleri ve Bu Görüşlerinin Dini Pedagoji Bakımından Değerlendirilmesi, DEÜSBE.; 1989 M. Hakki Aksu, *Ziya Gökalp'in Eğitim ve Din Eğitimi İle İlgili Görüşleri*, UÜSBE, Bursa 1989.; Ömer Özyılmaz, *Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya Göre Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*, UÜSBE Bursa 1990.; Mustafa Usta, *Mesnevi'de Mevlana'nın Eğitim Anlayışı*, MÜSBE, İstanbul, 1989. ; N. Yaşar Aşıkoğlu, "Kur'an ve Hadis Öğretimi Konusunda Yeni Bir Yöntem Önerisi", *İslami Araştırmalar Dergisi*, 6 (2) Ankara 1992; M. Emin Ay, "Kur'an-ı Kerim'de Disiplin, Mükafat ve Ceza Kavramları", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (4), Bursa 1992.; M. Zeki Aydın, "Kur'an-ı Kerim'de Soru-Cevap", *Hakses*, Ankara 1994.; Halis Ayhan, *Eğitime Giriş ve İslamiyet'in Eğitime Getirdiği Değerler*, Damla Yayınevi, İstanbul 1982.

25 Yapılan çalışmalar hakkında Bkz. Fahri Kayadibi, İrfan Başkurt, Zişan Furat, *Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi Literatürü* (1923-2007), Sistem Matbaacılık, İstanbul 2008; Recep Kaymakcan, "İlahiyat Fakülteleri Dergilerinde Yayımlanan Din Eğitimi Konulu Makaleler Üzerine Bir Değerlendirme", *DED*, 2004, (2):6. Bunlara şu çar-

22 *Yüksek Öğretimde Din Bilimleri Öğretimi Sempozyumu*, 19 Mayıs İlahiyat Fakültesi, Samsun 1987.

23 *Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri*, DİB, Ankara 1988. . Bunların haricinde iki ayrı seminer daha yapılmıştır. Bunlar: *Millî Eğitim ve Din Eğitimi (İlmî Seminer)* 8-10 Mayıs 1981 ve *Din Dersi Özel Öğretim Yöntemleri Semineri* 25-27 Eylül 1986. bu konuda geniş bilgi için Bkz. Nevzat Y. Aşıkoğlu, "Din Eğitimi Biliminin Türkiye'de Bağımsız Bir Bilimsel Disiplin Olarak Doğuşu ve Gelişimi", s. 4.

teknik ve stratejilerin de bilimsel olarak çalışıldığı yıllar olmuştur.²⁶ Bu çalışmalar, genelde din eğitiminde, özelde örgün eğitimdeki zorunlu din kültürü ve ahlak bilgisi derslerindeki verimi ve kaliteyi arttırmaya yönelik çalışmalar olduğu kadar tarihsel niteliği de olan çalışmalardır. Aynı bağlamda yaygın din eğitimine yönelik çalışmalar da yapılmıştır.²⁷ Bu çalışmalar genellikle, tarihte ve günümüzde yaygın veya yetişkin din eğitiminin neliği, nasıllığı, yaygın din eğitimi faaliyetleri, sorunları ve çözüm önerileri gibi konuları ve Diyanet İşleri Başkanlığı

ğının çalışma alanına yönelik konuları içeren çalışmalardır.

2000'li yıllar, küreselleşme ve evrensel anlamda değişimin yaşandığı yıllardır. Avrupa birliğine giriş süreci, dinler arası diyalog, çok kültürlülük, insan hakları ve demokrasi, Alevilik meselesi gibi konular, bu dönemin hem sosyal hem siyasi açıdan, hem de eğitime etkileri bakımından tartışılan konulardır. Ülkenin içinde bulunduğu koşulların, eğitim sistemini ve eğitimin içerdiği konuları da etkilememesi düşünülemez. Din eğitimi alanında da bu konular incelenmiş ve din eğitimine etki ve katkıları ortaya konulmaya çalışılmıştır.²⁸ Bu durum farklı ülkelerdeki din eğitimi araştırmalarını ve oralandaki yaygın eğitimi de sorgulamayı, araştırmayı ve çözüm önerileri geliştirmeyi de beraberinde getirmiştir.

Son yıllarda ilahiyat fakültelerinin yeniden yapılanma süreci, yüksek öğretimde din öğretimi gibi konulara doğru bir kayma yaşanırken, değişen sosyo-politik ve sosyo-kültürel etkiler neticesinde yeniden okullarda zorunlu din öğretiminin meşruiyeti ve muhtevası gibi konuları içeren bilimsel faaliyetler de yoğunluk kazanmıştır.²⁹

İşmler örnek olarak verilebilir: İbrahim Süphan Acuner, *Ahmet Cevdet Paşanın Eğitim Görüşü*, Marmara Ün. Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul 1993(Yüksek Lisans Tezi); Tülay Akbulut, *Mustafa Rahmi Balaban'ın Eğitim, Din Ve Din Eğitimi ile İlgili Görüşleri*, Marmara Ün. Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul 2001(Yüksek Lisans Tezi); Abdullah Akın, *Satı Bey ve II. Meşrutiyet Döneminde Din Eğitimi*, Sakarya Ün., Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Adapazarı 2002. (Yüksek Lisans Tezi); Hayri Akın, *Tanzimat Dönemi Medrese ve Mekteplerinde Din Eğitimi ve Öğretimi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1996(Yüksek Lisans Tezi) vb.

26 Bu konulara verilecek örnek çalışmalar şunlar olabilir: Süleyman Akyürek, *Din Öğretiminde Kavram Öğretimi*, Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri 2003; Süleyman Akyürek, "Ahlaki Konuların Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi", *Tabula Rasa*, 3, (9), Isparta 2003; Ramazan Diler, *Din Eğitiminde Dramatizasyon Yöntemi*, Cumhuriyet Ün. SBE, Sivas 2001(YL); Osman Eğri, *İslam Dinin Öğretiminde Tümevarım Yöntemi*, Ankara Ün. SBE, Ankara 1999(DR); Abdurrahman Dodurgalı, *Din Eğitimi ve Öğretiminde İlkeler ve Yöntemler*, İFAV Yayınları, İstanbul 1999; Halit Ev, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Dramatizasyon I-II", Dokuz Eylül Ün. İlahiyat Fak. Dergisi, (21-22), İzmir 2005.

27 Recai Doğan, "Cumhuriyet Öncesi Dönemde yaygın Din Eğitimi Açısından Hutbeler", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 39, Ankara 1999; Abdurrahman Dodurgalı, *Sevgi Peygamberi ve Yetişkin Din Eğitimi*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2002; Hasan Dam, *Yetişkinlerin Din Eğitimi*, Ondokuz Mayıs Ün., SBE, Samsun 2002(DR); Ramazan Buyrukçu, *Kur'an Kurslarında Din eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2001.

28 Hamit Er, "Japonya'da Din Eğitimi", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, (14), İstanbul 2004; Osman Eğri, "Yaygın Din Eğitimi Açısından Bektaşilik", *Horosan Yayınları*, İstanbul 2003; Nurullah Altaş, *Çokkültürlü Din Eğitiminin Temellendirilmesi ve Öğretim Programlarına Uygulanması*, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 2001 (Dr); Mehmet Zeki Aydın, "Avrupa Birliği Ülkelerinde Din Eğitimi Uygulamaları ve Türkiye İle Karşılaştırılması", *Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Din Eğitimi Ulusal Sempozyumu, Değişim yayınları*, İstanbul 2002.; Cemal Tosun, "Türkiye'de Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Derslerinin Yenilenmesi İle İlgili Yapılan Çalışmalar", *Türkiye ve Almanya Örneğinde Seküler Toplumlarda ve Laik Devletlerde Din Eğitimi/ Religionsunterricht in Säkularen Gesellschaften und Laizistischen Staaten*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Dolapdere Kampüsü, İstanbul 2008.; Beyza Bilgin, "İslam'da Ötekine Bakış", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 42, Ankara 2001.; Mualla Selçuk, "Who am I Between Us and Them" *Religious Education*, 2008, (103):5.

29 Ramazan Buyrukçu, "İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılandırılması Problemi", *Türkiye'de*

Eğitim ve öğretim alanında benimsenen yeni yaklaşım ve teoriler de bilimsel faaliyetlere konu olmuş ve yapılan çalışmalarda bu konular ağırlık taşımaya başlamıştır.³⁰

Konuya çalışmaların yöntem ve metodu açısından bakılacak olursak karşımıza çıkan tablo, değişen içerik ile paralel bir seyrin yaşandığını göstermektedir. Bu bağlamda, 90'lı yıllarda sınırlı sayıda olan alan araştırmalarının, 2000'li yıllarda oldukça artmış ve çeşitlenmiş olduğu görülecektir.³¹ Alan araştırmaları, araştırılmak istenen problemlerin yerinde tespit ve analizine imkân veren araştırmalardır. Din eğitimi ve öğretiminde bu tür çalışmaların tercih edilmesinin nedeni de budur. Alanda tespit edilen problemlere yönelik çözüm önerileri bu sayede daha gerçekçi ve daha faydalı olmaktadır. Dolayısıyla son yıllarda, tarih çalışmalarından ziyade daha hayatın içinden problemlerin

alan araştırması yöntemiyle çalışılması tercih edilmektedir.

2000'li yılların başlarından bu güne pek çok sempozyum ve çalıştaylar yapılmış ve bu etkinliklerde din eğitimi farklı boyutlarıyla tartışılmıştır.³²

Sonuç

Genç bir anabilim dalı olmasına rağmen İlahiyat Fakültesinin kurulmasından itibaren din eğitimi yapılan çalışmaların azımsanmayacak sayılara ulaştığı söylenebilir. Ülkemizde din eğitimi alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde, bunların birçoğlarının henüz başlangıç niteliğinde olduğu, ancak kayda değer çalışmaların yapıldığı ve sürecin iyiye gittiğini söylemek mümkündür.

Yapılan bilimsel çalışmaların özgünlüğü elbette ki şüphesizdir. Ancak yönetilen lisansüstü çalışmalar, yapılan bilimsel faaliyetler arasında koordinasyon eksikliğinin olduğu da bilinen bir gerçekliktir. Buna rağmen yapılan din eğitimcileri koordinasyon toplantıları ve sempozyumlarda, ortak sorunlar ve düşünülen çalışma alanlarının paylaşımında bir artış olması sevindiricidir.³³ Bu paylaşım ne kadar az

---

Yüksek Din Öğretiminin yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi yayınları, Isparta 2003.; Recai Doğan, "1980'e kadar Türkiye'de Din Öğretimi Program Anlayışları", *Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları, Uluslar arası Sempozyum Bildiri ve Tartışmaları*, Ankara 2003.; Recai Doğan&Cemal Tosun, "İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılandırılması Üzerine", *Türkiye'de Yüksek Din Öğretiminin yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu*, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi yayınları, Isparta 2003.

30 Yıldız Kızılabdullah, *Yapılandırıcılık Yaklaşımının İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Amaçlarının Gerçekleşmesine Etkisi*, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara 2008(DR); Muhittin Okumuşlar, *Yapılandırıcılık ve Din Eğitimi*, Yediveren Yayıncılık, Ankara 2008, Recep Kaymakcan, "Türkiye'de Din Eğitiminde Çoğulculuk ve Yapılandırıcılık: Yeni Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı Bağlamında Bir Değerlendirme", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7 (1) 2007.

31 Recai Doğan&Nurullah Altaş, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak bilgisi Öğretmenleri Yeterlik Ölçeği Üzerine Bir Ön Araştırma", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 43,(1), Ankara 2002.; Ramazan Buyrukçu& Safinaz Asri, "İlahiyat Fakültesi Öğretim Elemanı ve Öğrencilerinin Televizyon Haber Programlarındaki Dini İçerikli Tartışmalara Bakışı(Isparta Örneği)", *II. Uluslar arası Dini Yayınlar Kongresi*, Isparta 2006.

---

32 "Din Eğitiminde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri" DEM, İstanbul 24-25 Mayıs 2003.; İmam-Hatip Liselerinde Eğitim Öğretim" Konulu Çalışma Toplantısı, DEM, İstanbul 6-7 Aralık 2003.; "Değerler ve Eğitimi" İstanbul 26-27-28 Kasım 2004.; "Hoşgörü Eğitimi" Çalışma Toplantısı, DEM, İstanbul 2005. "Türkiye'de Okullarda Din Dersleri" DEM, İstanbul, 23-24 Mayıs 2009.; "Kuram ve Eylem Yönüyle Din Eğitiminin Felsefi ve Teorik Temelleri", Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Konya 2009.; "Günümüz Aleviliğinde Eğitim Çalıştayı, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Isparta 2009. ;"Uluslar arası Türk Dünyasının İslamiyet'e Katkıları Sempozyumu", Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Isparta 2007.;"Uluslararası Bektaşilik ve Alevilik Sempozyumu", Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Isparta 2005.; Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslar Arası Sempozyum, MEB, Ankara 2003.

33 Bu bağlamda Muhittin Okumuşlar tarafından hazırlanan www.dinegitimcileri.com adresi zikredilebilir.

olursa bilimselleşme yönündeki gelişim o kadar az olacak ve pek çok çalışma birbirini tekrar etmekten öteye geçemeyecektir. Bilim, birikimli olarak ilerleyen bir süreç olduğundan, bir paylaşım ağının sağlanması her gün alana yeni bir şeyler katmayı beraberinde getirecektir. Bu anlamda yapılan bilimsel çalışmaların online ortamda hizmete sunulması, aradaki bilgi alışverişini hızlandıracak, problemlerin tespit ve çözümünde koordineli çalışmayı arttıracaktır.

Değiniilmesi gereken bir diğer konu da, yapılan bilimsel çalışmaların dili konusudur. Bu konu din eğitiminin dili ve bilim dili olarak anlaşılmalıdır. Çalışmalarda dikkat edilmesi gereken en mühim konular arasında olan dil meselesi, öncelikle bilimsel bir nitelik taşımalıdır. Ancak bu bilimsel nitelik, çalışmanın yapıldığı alana göre çeşitlilik göstermektedir. Dolayısıyla din eğitimi açısından bakıldığında din eğitimi bilim dalına ait bir dil kullanmanın gerekliliği doğacaktır. Ancak, bununla birlikte, din eğitimi biliminin dilini kullanmak, eğitim bilimlerinin dilini kullanmaktan ayrı düşünölemeyeceğinden, çalışmaların dili, disiplinler arası bağlamda düşünölmelidir. Yani, bir din eğitimcisi, eğitim bilimlerinin, sosyolojinin, psikolojinin vb. bilim dallarının da kullandığı dili bilmek durumundadır. En azından din eğitimcileri arasında bir dil birliğinin olması kaçınılmaz bir olgudur. Bu bağlamda, gelinen süreç, daha önceki yıllara göre bu birliğin oluşmasında oldukça ciddi gelişmeler yaşandığını göstermektedir.³⁴

---

34 Bu makaleyi hazırlamam esnasında katkılarından ötürü Prof. Dr. Recai Doğan'a teşekkürü bir borç biliyorum.